

להיכן הלך כו', שהלך צעלם צמו. תנא עמרם גדול הדור היה, כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו (לעיל א, כג), אמר לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשמו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו צמו, אצא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואם גזרת על הזכרים ועל הנקבות כו', ע"ש.

סס צמוספות ד"ה צירוף כלי, וצמחים קה: ד"ה חיבורי ע"ש היטב"ח) ונפרד ונפלו צמוכו"ט. והוא שורש השניות¹ - יום שני דימי צראשית (צראשית א, ו), דנגלה שניות צראשונה, דשני הוא שניות², והיה צו גם כן דצר זה מחלוקת המים - רקיע המנדיל צין מים עליונים למחתונים (סס)³, ודו"ק⁴.

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי

(ב, א)

ועיין צא צמרא (סס), מיום שפשטה מלכות הרשעה שגזרת עלינו גזירות רעות וקשות, ומצטלם ממנו חורה ומלות ואין מנחת אומנו ליכנס לשבוע הבן (מילה שהיא לסוף שבוע,

גירושי עמרם -

האם יש בו גזירת כלייה על ישראל

איתא צמוטה (יג), וילך איש מצית לוי

מח. דדעת רש"י במנחות כד. ד"ה צירוף כלי כו', ובזבחים קה: ד"ה חיבורי אוכלין כו', שהמשקין מחברין אוכלין לקבל טומאה. אולם התוספות במנחות ובזבחים כתבו על דבריו: "ודבר תימה הוא לומר שמשקין מחברין אוכלין לקבל טומאה ולטמא אחרים...", אמנם בהמשך הדברים כתבו, דכעין פירוש הקונטרס יש משנה אחת במסכת טהרות, ע"ש. ועיין עוד גליוני הש"ס ירושלמי חלה פ"ג ה"א ד"ה דר"ע, שהזכיר גם כן דמים הוא ענין מחבר, וציין בזה למנחות ולזבחים שהזכיר כאן.

מט. כלומר, כי בדבר אשר זדו ורצו לסלק האחדות ולהגביר השניות, הנה בשניות גופא היה עונשם, שהים נעשה שניות ונתפרד עבור עונשם לנפול בתוכו, (ואף דלכאורה לא היה עונשם שהים נעשה שניות עבורם, שהרי הים נקרע עבור ישראל, ורק כאשר באו המצריים בתוכה, נתאחדו ונתחברו שוב עליהם, ואם כן אדרבה משניות נעשה אחדות. מכל מקום לולא שנקרע הים - לא היו נסים לקראתו ולא נפלו בו, ודו"ק).

ג. רצה בזה לבאר נקודה נוספת, כי נענשו במים דייקא (ולא בדבר אחר המאחד גם כן), כי הם שורש השניות, ועל כן כיון שרצו לעשות מאחדות שניות, על כן נענשו בשורש השניות עצמה, כי מים הם שורש שניות, (ומה שכתב רבינו מתחילה, דמים ענינם החיבור שהם מאחדים ומחברים, ואילו כאן כתב דמים הם שורש השניות. הנה באמת יש בזה שלשה ענינים שאינם קשורים כלל: א) המים הם שורש השניות, כי במים נתהווה לראשונה ענין השניות - רקיע המבדיל בין מים עליונים לתחתונים, ונעשית ביום שני שהם גם כן ענין שניות, ב) אף שבהם שורש השניות, אולם בכוחם ובענינם החיבור והאיחוד, וכמבואר במנחות כד. ובזבחים קה: ג) המים גופם הם שניות היפוך האחדות, כמו שמבואר בדברי המהר"ל ז"ל בגבורות השם פרק יח ע"ש היטב, ודו"ק בזה).

נא. היפוך הא' המורה על אחדות.

גב. דרך אגב יש לציין מה שכתב רבינו באוצרות יוסף שם אות יג: "בגמרא ברכות (טו): כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם. היינו דקריאת שמע - שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד - הוא אחדות, וגיהנם נברא בשני (פסחים נד). - יום בריאת המחלוקת פירוד, ולכן אף שאין ראוי שלא יבוא בגיהנם כלל, מכל מקום מועיל על כל פנים שיושם באש הגיהנם מים המחברים ומאחדים (מנחות כד. חיבור מים), והם מצננין האש, ודו"ק".

ג. אוצרות יוסף דרוש ד אות ו ד"ה והנה ז'.

תפארת יוסף - שמות / ענגיל, יוסף בן יהודה [עמוד 53] (726077)

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי
(ב, א).

הוכחות מן התורה דמיתת הבעל מתיר

בזכרוננו משו"ת רדב"ז, דהקשה אגמרא
קידושין (יג), דפריך, מיתת
הבעל מנא לן דמתיר ע"ש, דלילף מקרא
(שמואל א כה, מז) דדוד נשא אלמנת נבל הכרמלי,
(ואינו כעת לפניו)^פ. וכמו כן קשה מנעמי,
שאמרה (רוט א, יב) כי זקנתי מהיות לאיש וגו',
ומוכח דמיתת הבעל מתיר, עיין ספר נדפס
מחדש שו"ת מי באר (סימן לט אות ב) ס"א. ומה

רש"ס) ואמרי לה לישוע הבן, דין הוא שנגזור
על עצמנו שלא לישא אשה יד ולהוליד בנים,
ונמנא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו (בענין
טוב, ולא על ידי עכו"ם, ומנא לא יבטלו עוד, רש"ס ג"ה),
ע"ש. ועיין שו"ת מעיל צדקה (סימן לג ד"ה
ומ"ש הראב"ן) דפירש, ונמנא זרעו של אברהם
אבינו כלה מאליו, וצטח לא יניח הצורח יתברך
להיות כך, ויבטלו הגזירות בהכרח ע"ש
היטב"י, אולם מסוטה (שס) אצא קשה גזירתך
כו', קשה קצת על פירוש המעיל נדקה
הנ"ל^ב, ודו"ק. ועיין שו"ת חיים שא"ל (ס"א
סימן אה אות ג"ה) נ"ט.

נד. אם בכלל הגזירה הזאת - שלא לישא אשה מיום שפשטה מלכות הרשעה - גם כן שלא לייבם יבמה,
עיין שו"ת מהר"י מינץ סימן י, גליוני הש"ס בבא בתרא ס: ד"ה דין.

נה. כוונתו ביאר רבינו בגליוני הש"ס פסחים כה: ד"ה מאי: "דכיון דבין כך ובין כך כלה, דגם אם מולידים
הוא כלה על ידי גזירות קשות של העכו"ם, והעכו"ם גם כן מבטלים ממצות, ולכן כיון דבין כך ובין כך
כלה, מוטב שיכלה מאליו ולא יהיה ביטול מצוות משיכלה ויהיה גם ביטול מצוות", (דוגמת הסברא דאיתא
בפסחים שם, מאי חזית דדמא דידך סומק טפי) ע"ש.

נו. דלפי פשוטו הכוונה שנגזור שלא ישאו נשים ולא יולדו בנים ולא יוכלו העכו"ם לבטל אותנו ממצות.
והוא ז"ל פירש שזה עצה כדי לבטל הגזירה.

נז. דלפירושו מה זה שאמרה מרים לעמרם גזירתך קשה משל פרעה, הרי אדרכה טוב יותר שכל אחד יגרש
את אשתו, ועל ידי זה בטח לא יניח הבורא להיות כך, ובהכרח יתבטלו הגזירות.

נח. שדן שם בדברי הרמב"ם הלכות מלכים פ"ט ה"א, דבמצרים נצטוו עמרם במצוות יתירות. האם מקורו
מהך דסוטה עמד עמרם וגירש, ע"ש באורך.

נט. גליוני הש"ס בבא בתרא ס: ד"ה דין; שם סוטה יב. ד"ה עמד.

ס. לא מצאתי בשו"ת רדב"ז שדיבר מענין דוד שנשא אשת נבל הכרמלי, רק בח"ז סימן כט, אמנם קושיא
זו לא נזכר שם. כי נשאל שם הרדב"ז, בענין אביגיל עם דוד, דאיך יעלה על לב לומר, שדוד שהיה בחיר
אלקיים היה רוצה לבוא על אשת איש, וכתב בתוך דבריו: "ולעיקר השאלה היה אפשר לומר, דסבירא ליה
לדוד דכיון שנגמר דינו דנבל להריגה מפני שמרד במלכות (עיין מגילה יד:), הרי אשתו למלך כשאר נכסים
(עיין סנהדרין מח:), וכי היכי דשאר נכסים מחיים שרי למלך, הוא הדין לאשתו, דגברא קטילא הוא. וטועה
היה בזה, דבשלמא שאר נכסים מותרים מטעם הפקר, אבל איסור אשת איש אינו נפקע אלא בגט או במיתה
כו" ע"ש, וכנראה דלדבריו אלה כיון רבינו, אמנם מגוף קושיא זו לא דיבר כלל, וצ"ע. (וראה בספר אור משה
- להג"ר יעקב חיים סופר שליט"א - סימן ג ד"ה וראיתי, מה שכתב בעיקר הקושיא, ומה שהעיר על רבינו).

סא. שכתב לתרץ: "...מוכרחים אנו לתרץ כמו שכתב הרמב"ן בפרשת תולדות (כו, ה), ששמירת המצות
שמרו האבות אינן אלא בארץ ישראל לבד ויעקב בחוץ לארץ נשא שתי אחיות... ועל כן לא שמרו התורה,
תפארת יוסף - שמות / ענגיל, יוסף בן יהודה [עמוד 54] (726077)

לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שְׁפָרְעָה לֹא גָזַר אֱלֹהֵי עַל
הַזְּכָרִים, וְלִבְּנֵי בִקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, שְׁנֹאֲמַר
 (דברים כו ה) **אֲרַמִּי אֲבִד אָבִי וַיִּרְדַּ מִּצְרַיִם וַיִּגְדַּ**
שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וָרֵב:

שפרעה לא גזר אלא
על הזכרים, וקשה לשם מה
עלינו לספר בהגדה דבר זה
ולהפחית בכך מרשעותו של
פרעה. ונראה לבאר דגם בזה
כוונתנו לספר על רשעותו
הגדולה של פרעה ועל ענין

הצלת עם ישראל, כי הרי כבר הבטיחנו הקב"ה שלא יכלה זרעו של אברהם אבינו, ואם לבן הארמי
בקש לעקור את הכל הרי הדבר לא היה אפשרי בידו, אבל פרעה שגזר רק על הזכרים ונקבות היו
נשארות, הרי אף אם תנשאנה אח"כ למצריים יהיה דין זרעם כיהודים לכל דבר, נמצא כי זרעו של
אברהם לא יכלה מחמת גזרתו, אך הירידה של עם ישראל תהיה באופן זה נורא ואיום שהיו
מתערבים לגמרי במצריים, וא"כ עלינו להודות לה' שגאל את ישראל ממצרים בטהרתו.

(הגר"ח, כתבי תלמידים)

ארמי אבד אבי. כתוב זה נאמר בוידוי שמתודה בהבאת ביכורים. וצ"כ למה מפרט רק הצרות שהיו ליעקב מלבן הארמי ואינו מפרט גם את הצרות שהיו לו מעשו דהא יעקב נרדף ע"י עשו. והנראה בזה, דסדר הוידוי כך הוא שמספר שהיה שעבוד ואח"כ גאולה וקבלו את הארץ ועתה מביאים ביכורים, ולכן שייך רק לספר על השעבוד שהיה אצל לבן שממנו נגאלו, אבל משעבודו של עשו עדיין לא נפטרו, דלא יפטרו משעבודו של עשו אלא בביאת הגואל כדכתיב (בראשית לג, יד) עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, דהיינו ביאת הגואל, וכדכתיב (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים כהר ציון לשפוט את הר עשו דרך אז ישפט עשו אבל לעת עתה אכתי עוד לא נפטרו ממנו ולכן אינו מזכיר בוידוי.

וירד מצרימה. כתיב (בראשית מו, ג-ד) אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול וגוי ואנכי אעלך גם עלה, ויש להבין כפל הדברים אעלך גם עלה. וי"ל דיעקב הבין וידע דירידתו למצרים זו היא ההתחלה של הגלות שנגזרה על בניו בכרית בין הבתרים והיו זרעו נצרכים להיות במצרים ארבע מאות שנה בשיעבוד וע"כ נתיירא מאד מירידתו, דאע"ג דיעקר ענין של הגלות היה מוכרח ויעקב קבלו על עצמו באהבה בעת שקנה הבכורה מעשו להיות הוא העומד במקומו שהוא יהיה הבכור ויחול עליו כל חוב השיעבוד והגלות כדי שעל ידי כך יזכה אח"כ בברכות אברהם וכארץ ישראל ובבית המקדש, מ"מ סבור היה שתהיה הגלות במדינה אחרת לא במצרים רבת הטומאה ומלאה גלולים עד שקראה הכתוב ערות הארץ, וכיון שנתודע לו שהגלות תהיה במצרים נתיירא שמא לא יוכלו בניו להיות במצרים כל כך שנים כשיעבוד וישארו בקדושתן ואולי חלילה ישתקעו בטומאתן של מצריים עד ששוב לא יהיו ראויים להגאל כלל לעולם, וזהו שאמר לו הקב"ה אל תירא מרדה מצרימה, דלשון יראה נופל על דבר שהוא בספק אבל דבר שהוא בהכרח אינו נופל בו לשון יראה רק לשון דאגה, ועל עיקר הגלות לא שייך יראה ורק על המקום שתהיה הגלות דיכול להיות גם במדינה אחרת שייך לשון יראה, ואמר לו אל תירא גוי אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, הבטיחו שלא יניחם להחלקלל לגמרי, ואם יצטרכו יוציאם גם קודם שיושלם הזמן, שלא ישתקעו בטומאה עד שלא יהיו ראויים להגאל לעולם, ויוציאם באמצע הזמן כדי שיוכלו להגאל בביאת משיח כשישלימו כל החשבון, וזהו אעלך גם עלה.

עוד יש לבאר בכוונת הכתוב, דכאן באה לו ההבטחה הגדולה שבכל ההבטחות, שיהיה נקרא שמו יתברך על ישראל, והכוונה בזה דלעולם לא יפרסם שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא חוץ מדרך הטבע רק באמצעות צורך ישועתן של ישראל, וע"י ישועת ישראל יתפרסם שם כבודו בכל העולם, וככל מעשה וככל זמן שיהיו ישראל בשפלות חלילה ממילא יהיה גם כבודו בהסתור ובהעלם, וזהו שאמר לו אנכי ארד עמך מצרימה, דכל זמן שאתה תהיה בירידה גם כבודי אינו נגלה בעולם, וזהו